

Villa Rainis, Novigrad-Cittanova

Villa Rainis izgrađena je oko 1900-te na temelju projekta Antonija Manzonija, ujedno i izvođačem radova. Zadaća mu je bila projektirati obiteljsku kuću, njezin interijer, parkovni dio sa vrtnim *Glorietom* i pratećim gospodarskim zgradama, što je trebalo dostojno reprezentirati status vlasnika. S obzirom na to što se Antonio Manzoni školovao u Beču, *Villa* je izgrađena u duhu bečkog historicizma i dijelom secesije, ali i po uzoru na neorenesansne venecijanske vile. Upravo zbog različitih stilskih karakteristika koje su uspješno podređene tektonici zgrade, njezine umjerene dekoracije te hortikulturnom uređenju uz samo more, *Vila Rainis* jedna je od ponajboljih primjera interpretacije neoklasicističkog stila lokalne arhitektonske morfologije.

Niska trokatnica, sa ukopanim podrumom i etažom ispod četveroslivnog krova, asimetričan je pravokutni blok s izbočenim jugozapadnim prizemnim krilom u kojem je bio smješten *zimski salon* (s pogledom na park, *Gloriet* i more). *Salon* je natkriven ravnom pločom, tj. otvorenom terasom na koju se izlazilo iz bočnih prostorija drugog kata. Ograda terase od kovanog željeza istih je karakteristika kao i svi ostali kovani dijelovi zgrade i okolice. Pročelja su razvedena reljefnim istacima (korintske vrpce i kapiteli) i dvjema razdijelim vijencima što vizualno luče katne dijelove koji su izvedeni glatkom horizontalnom rustikom (osim sjeverne, stražnje strane pročelja koja je glatko ožbukana). Prozorski otvori u prizemlju pravokutnih su oblika i obrubljeni plitkim istacim, dok su oni na katu viši i polukružnih nadprozornika sa istaknutijom profilacijom. U simetričnoj osi glavnog, južnog pročelja, nalazi se stepenasti ulaz - *portal* – razveden reljefnim ukrasom. Iz njega se prilazilo hodniku iz kojeg se jednokrakim stubištem ostvarivala vertikalna komunikacija s prostorima na katu. Najveća prostorija prvog kata bila je otvorena prema moru velikim, dvojnim polukružnim prozorskim otvorima - *biforama* - iz kojih se izlazilo na ograđeni balkon. Dekoracija pročelja je diferencirana raskošnijim ukrasom salona - *piano nobile*. Na sjevernoj, stražnjoj strani zgrade nalazi se dvokrilno ulazno stubište koje je, nekada, popločenjem vodilo u pitoreskni vrt.

Villa je naziv dobila po obitelji Rainis (u jednom izvoru Reinitz) koja se u 19. st. sa područja Venecije doselila u Novigrad. Povijest obitelji još nije istražena i raspoložemo tek sa nekoliko šturih podataka. Tako se navodi da je Giovanni Rainis od 1857. do 1930. u Novigradu vodio ljekarnu *All'Esculapio*, a sin Paolo Rainis (zvan i *podesta*) bio je dugogodišnjim činovnikom novigradske općine. Krajem 1950-ih obitelji odlazi u Trst. Napuštenu vilu i okolne zgrade općina Novigrad daje u dvadesetogodišnji najam slovenskim poduzećima Sukno Zapuže, Kočevje i Novo Mesto koji je preuređuju u odmaralište. Unutarnji prostori prilagođeni su novoj funkciji, a pročelja su obojana u bijelo sa oker-žutim polukružnim prozorskim vijencima. Drveni dekorativni ukras koji je pratio krovnište, u potpunosti je uklonjen. Pretpostavljamo da je dio drvenog ukrasa stradao u požaru koji se desio u potkrovlju Ville. Sredinom 1970-ih *Villa Rainis* ostaje prazna do useljenja radnica iz novigradske tvornice trikotaže Umberto Gorjan (osnovane 1953.). Krajem 1990-ih nekoliko obitelji se nastanjuje u *Villi* preoblikujući unutarnje prostore u stambene jedinice, dok je vanjšina zgrade s okolnim parkom poprilično

zanemarena. Godine 2013. *Villu* sa okolnim zemljištem kupuje novigradska tvrtka *Vision d.o.o.* u vlasništvu obitelji Fattori.

Pretpostavljamo da je krajem 19. stoljeća dobro stojeća obitelj Rainis naručila izgradnju ladanjskog arhitektonskog kompleksa i uređenje parkovne površine. Sa obalne ceste, tada gotovo uz samo more, Vila je bila ograđena ne visokim kamenim zidom u čijem se središtu nalazio željezni *portun* frankiran stupovima od opeke. Od cestovnog dijela koji od Novigrada vodi prema Umagu dijelilo ju je visoki zid, a na odvojkju prema Karpinanju parkovni nasad u kojem se, kao i danas, ističe stabla *pinija*. Sa svih drugih strana prostirala su se obradiva zemljišta (danas gotovo cijelo naselje Karpinjan). Vila je sagrađena u uvali Sv. Lucije, nazvanoj po istoimenoj kapeli koja se nekad tamo nalazila. Niz uvalu proteže se antički kompleks, što svjedoči o naseljenosti i arhitektonskoj izgrađenosti lokaliteta već od početka I. st. pr. Krista. Možemo pretpostaviti da su naseobine uz obalu karpinjanskog zaljeva napuštene krajem V. ili početkom VI. stoljeća, kada se usred ratnih opasnosti stanovništvo sklanja u utvrdu na poluotoku, sagrađenoj u kasnoj antici ili ranom srednjem vijeku - *Neapolis*, današnji grad Novigrad. Do kraja 19. stoljeća, koliko je nama poznato, osim srednjovjekovne kapele Sv. Lucije, na širem karpinjanskom teritoriju nalazile su se plodne zemljane površine koje se počinju obrađivati, zbog nedostatka radne snage, od 17. st. nadalje.

O graditelju *Ville Rainis*:

Antonio Manzoni (Novigrad, 12. 3. 1868. – Novigrad 24. 11. 1917.)

Potomak najstarije novigradske obitelji koja je, unutar 500 godina, sudjelovala u gospodarskim, političkim i kulturnim zbivanjima grada. O njegovom životu i djelu imamo oskudne podatke. Obiteljske veze dovele su ga u Beč gdje je studirao (nije još istraženo je li arhitekturu ili građevinu). Nakon povratka u Novigrad, kao građevinski poduzetnik - arhitekt, tj. civilni inženjer ili projektant - izveo je nekoliko zgrada i urbanističkih regulacija. Umro je u 48 godini, od posljedice upale pluća koju je dobio nakon što mu je voda prodrla u skafander dok je vršio podvodni nadzor izgradnje novog mola u Mandraču. Bez obzira na to što je, zbog rane smrti, radio na malobrojnim projektima, njegove izvedbe su i danas prepoznatljive točke Novigrada i okolice. Osim *Ville Rainis* Manzoni je sagrađio *Villu Walitza* i gornji kat *Caffe Comunale* (danas Velika vijećnica) te izvršio regulacije *Mandrača* sa popločenjem i uređenjem obale. Radio je i na cesti koja vodi od Bužinije do Nove Vasi, a u nekim izvorima piše da je sagrađio i palaču Rigo-Baroni koja se nalazila na glavnom gradskom trgu. Po stilskom opredjeljenju blizak je arhitektonskim dosezima obitelji Berlam, posebice Ruggera i Arduina koji su u Puli sagrađili kazalište *Politeama Ciscutti* (1879. – 81.), u Poreču kupalište *Bagno Parentino* (1983.), kuće *Danelon* (1892.), *Sbisà* (1893.), *Polesini* i *Vascotto* (1894) te zgradu *Municipija* (1910). Za razliku od Berlamovih, koji su bili skloniji medijevalnom stilu venecijanskog zaleđa, tzv. toskanskom stilu, Manzoni se zauzimao za vlastitu viziju arhitekture koja spaja regionalne dosege sa bečkim historicizmom i secesijom.

Ljubaznošću Ines Manzoni Nikčević, 2017

Antonius Manzoni (Cittanova, 12. 3. 1868 – Cittanova 24. 11. 1917), sin Carla Manzonija i Ursule Brazum (? , nejasan rukopis), oženjen, radnik, umro od pneumonije, imao 48 godina; MKM 1847 – 1924, Dražavni Arhiv u Pazinu.

Prilozi:

Razglednica, između 1970 – 1980, © Muzej-Museo Lapidarium, Zbirka kulturno povijesna

Fotografije Janeza Ziherla (Vodice, Slovenija, 1934.- Novigrad, 2006.) iz 1958., na obali ispred Ville Rainis u Novigradu. S ljubaznošću obitelj Ziherl, Novigrad.

dr. sc. Jerica Ziherl

U Novigradu, 2013. / 2017.